



Voorstellen van de SP en D66 voor betere verhoudingen in de rechtspraak

Michiel van Nispen & Maarten Groothuizen

Een goed functionerende, onafhankelijke rechterlijke macht is cruciaal in een rechtsstaat. Mensen moeten hun recht kunnen halen. Doordat rechters, juridisch medewerkers en administratief personeel heel hard werken gaat er veel goed; toch zijn er serieuze zorgen in de rechterlijke macht. In brandbrieven aan het parlement en in de media worden deze problemen toegelicht. Onrust in de derde staatsmacht is slecht voor het vertrouwen in onze rechtsstaat. Daar moeten we iets aan doen.

De rechtspraak wordt gefinancierd op basis van outputfinanciering. Dat betekent dat geld wordt gegeven op basis van het aantal zaken dat wordt behandeld. Voor dat systeem valt iets te zeggen. Het is immers een objectieve maatstaf, los van politieke beïnvloeding. En goed recht is, tot op zekere hoogte, ook snel recht. Niemand vindt het prettig om lang op zijn beslissing te moeten wachten. Van rechters mag worden verwacht dat zij een bepaalde hoeveelheid zaken afdoen. Het systeem is echter doorgeschoten. In de rechtspraak wordt 95 procent van de zaken gefinancierd op basis van output.

Het systeem van outputfinanciering moet op de schop. Noodzakelijke uitgaven voor innovatie en vaste lasten moeten uit het PxQ-model worden gehaald. Daarnaast zal een manier moeten worden gevonden om de professionele standaarden in het financieringssysteem mee te wegen. Rechtspraak is geen massaproductie, zij voegt waarde toe. Bovendien is het aantal afgehandelde zaken sinds 2013 met ruim negen procent gedaald. Daardoor blijft, in het systeem van outputfinanciering, steeds minder geld over voor innovatie en vernieuwing in de rechtspraak. Terwijl dat geld wel hard nodig is; publieke organisaties dienen bij de tijd te blijven. Staatsraad Van den Berg heeft een aantal aanbevelingen gedaan om de financiering van de rechtspraak aan te passen; het kabinet heeft aangegeven daar naar te gaan kijken.

Geld is echter niet het hele verhaal. Er zijn ook zorgen over de bestuursstructuur van de rechtspraak. De rechtspraak kent sinds 2002 een Raad voor de rechtspraak. Deze Raad vormt het beheer van de rechtspraak. Het gaat over financiering, gebouwen en ICT. Onder de Raad hangen sinds de herziening van de gerechtelijke kaart in 2013 de gerechten: vier gerechtshoven en tien rechtbanken. Deze kennen een president en een gerechtsbestuur. De invloed van de rechters op hun bestuur is, mede door de schaalvergroting, afgenomen. Hierdoor komen knelpunten en problemen, die in de praktijk door rechters worden gesignaleerd, onvoldoende bij de gerechtsbestuurders voor het voetlicht.

Er is begrijpelijk veel onvrede over de manier waarop de rechtspraak wordt bestuurd. De afstand tussen de bestuurders en de werkvloer is te groot geworden. Deze kloof tussen het management en de organisatie is niet goed voor het vertrouwen in de bestuurders van de gerechten en het centrale bestuur van de Raad voor de rechtspraak. De werkvloer heeft te weinig zeggenschap en directe betrokkenheid. Bijvoorbeeld als het gaat om het benoemen van bestuurders. De rechters en hun ondersteuning ervaren dat belangrijke informatie over wat nodig is om zaken inhoudelijk goed en snel te kunnen behandelen onvoldoende wordt betrokken bij de besluitvorming door de bestuurders.

De SP en D66 doen de volgende voorstellen om rechters hun eigen bestuurders te laten kiezen, de kloof tussen werkvloer en bestuur te dichten en de onafhankelijkheid te waarborgen.

>>>

1. Rechters kiezen hun bestuurders

Er moet meer zeggenschap komen voor de werkvloer over de keuze van de bestuurders van een gerecht en de leden van de Raad voor de rechtspraak. Nu benoemt de minister leden van de Raad voor de rechtspraak en deze leden benoemen op hun beurt de bestuurders van de gerechten. Zeggenschap van de gerechten is er nauwelijks. Rechters moeten doorslaggevende invloed krijgen bij de benoemingen van hun bestuurders. Deze gerechtsbestuurders zouden samen verantwoordelijk kunnen worden voor de aanbeveling bij een vacature in de Raad voor de rechtspraak. Door rechters hun bestuurders te laten kiezen versterken we het daagvlak voor deze bestuurders en vergroten we het vertrouwen.

2. Bestuurders blijven actief op werkvloer

Om de kloof tussen bestuur en werkvloer te verkleinen moeten bestuurders niet alleen 'besturen', maar ook actief blijven op de werkvloer. Bestuurders moeten een substantieel deel van hun tijd recht blijven spreken, of in ieder geval in het primaire proces actief zijn. Bestuurders ervaren zo wat er nodig is om inhoudelijk goed het werk te kunnen doen.

3. Rechters in gerechtsbestuur

Per rechtsgebied (bestuursrecht, strafrecht en civiel recht) gaat een rechter deel uitmaken van het gerechtsbestuur. Zo kan de kloof tussen bestuur en organisatie worden verkleind. Deze rechters blijven rechtspreken naast hun bestuursfunctie, weten wat er speelt en zijn makkelijk aanspreekbaar voor hun directe collega's.

4. Verhoudingen minister en Raad voor de rechtspraak herzien

De Wet op de rechterlijke organisatie moet worden doorgelicht. De bedoeling van de wetgever om met de wijziging van de Wet op de rechterlijke organisatie in 2002 de minister meer op afstand te plaatsen en de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht te versterken, is onvoldoende gerealiseerd. Ontwikkelingen in Oost-Europese landen laten vandaag de dag zien hoe belangrijk een onafhankelijke rechterlijke macht is, die weerstand kan bieden aan ongewenste politieke beïnvloeding.